

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. За останні роки українське суспільство зазнало багато змін. Роль цінностей у житті людини підвищилася, а тема патріотизму стала неабияк актуальною. Ці питання стосуються кожного громадянина та значною мірою зв'язані з політичною ситуацією. Від почуття патріотизму залежить ставлення людини до своєї країни, отже, і до оточуючих його людей (українського народу), у виборі уряду (отже, майбутнього держави). В Україні постійно ідеться про «відплив інтелекту» та робочих рук до зарубіжних країн, небажанні молоді служити у війську, брати участь у виборах уряду та ін. Проблема виховання громадянина-патріота ніколи не втратить актуальності в державі як соціальному інституті.

Актуальність патріотичного виховання молоді України та реалізація ідеї патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві в цілому, набуло особливої значущості. На основі таких причин, як: реальна небезпека зовнішніх загроз територіальній цілісності та непорушності держави, соціальні та економічні зміни. Останні події в Україні викликали значну переоцінку ціннісних орієнтацій молоді. Усі ці причини призвели до деформації сутності патріотизму в соціальному сенсі. На даний час вкрай важливою є необхідність осмислення проблем молоді, пов'язаних зі зміною соціально-економічних основ у різних сферах життя суспільства, що виникли в ході останніх подій в Україні. Умовою виживання суспільства і його перспективою є позиція і діяльність молоді в житті суспільства.

Вивчаючи праці різних науковців, стає помітним, що проблема цінностей і патріотичного виховання молоді завжди посідала провідне місце. Багато вчених ставлять дану проблему на перший план. Вони вважають, що саме цінностями керується людина у здійсненні будь-якої діяльності.

До проблем патріотизму зверталися Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші видатні вчені. У своїх працях і наукових розробках вони висвітлювали актуальні для свого часу проблеми розвитку патріотичних почуттів як складової частини національної системи виховання, висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини.

Дослідженням української національної ідеї займалися митрополит Іларіон, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Т. Шевченко, М. Костомаров, Ю. Дрогобич, С. Оріховський, Ю. Рогатинець, О. Забужко, А. Бичко, В. Крисаченко, М. Михальченко, Є. Сверстюк, С. Вовканич, М. Жулинський, А. Фурман, О. Рудакевич, М. Попович, Т. Снайдер та інші.

Проблемі патріотичного виховання, сутності таких понять, як «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини», присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Забужко, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука та ін.

Свої погляди на поняття «патріотизм» висловлювали такі вчені: В. Вугрич, Т. Ільїної, Н. Мойсеюк, М. Прохорова, О. Сидорова, Б. Синюхіна. Вони розкривають «патріотизм» як інтегровану єдність почуттів, переконань і діяльності. І саме в патріотичних почуттях відбивається ставлення особистості до себе, людей, Батьківщини, її минулого, майбутнього та сьогодення.

Український патріотизм явище, яке відображає велике значення історії української державності. Український патріотизм визнає природну картину довгострокового історичного розвитку української нації, а також вносить свій внесок у процес розвитку держави-нації, яка спрямована на формування демократичного і громадянського суспільства.

Мета дослідження: визначення реального рівня патріотизму української молоді на підставі її уподобань, прагнень та очікувань від держави і суспільства.

Завдання дослідження: розглянути поняття «патріотизм» за різноманітними ознаками, принципами і позиціями; вивчити прояви патріотизму у сучасному житті; дослідити моральні цінності молоді в нинішніх умовах; виявити залежність прояву почуття патріотизму від суспільно-політичної ситуації в державі.

Об'єкт дослідження: патріотизм як соціальний феномен, його роль в умовах глобалізаційних впливів.

Предмет дослідження: специфіка прояву патріотизму в середовищі сучасної молоді.

Складно осмислити такі абстрактні поняття як відданість і патріотизм. Бо незважаючи на те, що кожен з нас більш-менш розуміє їх значення, та все одно вкладає в них щось своє.

Патріотизм (грец. – співвітчизник, вітчизна) – етичний і політичний принцип, соціальне відчуття, вмістом якого є любов до вітчизни і готовність підпорядкувати його інтереси. Патріотизм передбачає гордість досягненнями і культурою своєї батьківщини, бажання зберігати її характер і культурні особливості і ідентифікація себе з іншими членами нації, готовність підпорядкувати свої інтереси інтересам країни, прагнення захищати інтереси батьківщини і свого народу. Історичне джерело патріотизму – століттями і тисячоліттями закріплене існування відособлених держав, що формували прихильність до рідної землі, мови, традицій. В умовах утворення націй і утворення національних держав патріотизм стає складовою частиною суспільної свідомості, що відображає загальнонаціональні моменти в його розвитку. Приписуючи іншим особам патріотичні відчуття, а деяким подіям патріотичне забарвлення, що оцінює особу, тим самим найчастіше даємо позитивну характеристику. Уявлення про патріотизм зв'язуються з трепетним відношенням до своєї батьківщини, але уявлення про суть патріотизму у різних людей різне. З цієї причини, одні люди вважають себе патріотами, а інші їх такими не вважають [1].

Патріотизм може виявлятися в наступних формах:

1. Полісний патріотизм – існував в античних містах-держав (полісах);
2. Імперський патріотизм – підтримував відчуття лояльності до імперії і її уряду;
3. Етнічний патріотизм(націоналізм) – в підставі має відчуття любові до свого народу;
4. Державний патріотизм – в підставі лежать відчуття любові до держави;
5. Квасний патріотизм (ура-патріотизм) – в основі лежать гіпертрофовані відчуття любові до держави і свого народу [1].

Патріотизм включає в себе гордість досягненнями і культурою своєї батьківщини, бажання зберігати її характер і культурні особливості, братерство і підтримку інших українців, прагнення захищати інтереси вітчизни і свого народу, та діяти в ім'я його розвитку.

Чим більше утверджується Україна в своїй державності, тим інтенсивнішим стає пошук загальнонаціональних ідейно-духовних орієнтирів, здатних консолідувати суспільство, зміцнити державу, вивести її на високий рівень цивілізованості й культури. Історія засвідчує, що послідовна боротьба за утвердження і зміцнення української державності невіддільна від почуття патріотизму. Адже любов до батьківщини надихає людей на подвиги й самопожертвування в ім'я великої мети. Патріотизм зародився ще на світанку історії людського суспільства. В ньому знаходить вираження любов людей до своєї вітчизни, повага до її минулого і сучасного, піклування про майбутнє. Не було в історії і нема такої сили, яка могла б придушити в народі це почуття. Нерідко виникають спекуляції на цьому святому почутті. Образно про це сказав великий демократ І. Франко у вірші: «Сідоглавому», викриваючи показний патріотизм окремих людей: «... твій патріотизм – празнична одежина, а мій – то труд важкий, гаряча невдержима» [5]. Проте є щось єдине, визначальне в патріотизмі, що виступає його основним мірилом. Таким мірилом, зокрема для українця, є ставлення до української державності. Наша історія багата прикладами патріотичних звершень в ім'я батьківщини.

Почуття патріотизму, національної гордості не приходять самі по собі, рівень національної самосвідомості визначається не приналежністю до певного класу чи соціальної групи. Патріотами не народжуються. Патріотизм прищеплюється змалечку як невід'ємна риса людського характеру. Виховується це святе почуття різними шляхами і засобами. Таке виховання здійснюється на основі рідної мови, історії, культурних надбань свого народу, його звичаїв, традицій.

Патріотизм відіграє не останню роль у житті держави. Оскільки загальне поняття патріотизму – це любов до Батьківщини, отже, країні потрібні патріоти. Приміром, розглянемо армію. Молоді люди, які вважають службу за свій обов'язок, можуть бути патріотами. Держава потребує таких людей, щоб армія була міцною й захищала Батьківщину, але щоб це робити насамперед треба любити її, турбуватися про її процвітання, про її інтереси.

Україна нині перебуває на етапі активного становлення і розвитку як самостійна держава. Ми незалежні та суверенні, ми прагнемо змінитися, самоствердитися як нове суспільство. Удосконалення будь-якого суспільства немислиме без систематичної та цілеспрямованої роботи щодо розвитку і становлення особистості кожного його члена. Але досягти зрілості як особистість людина здатна лише через громадянське бачення світу, через оцінку усього, що відбувається навколо, з позицій власної активної участі та відповідальності за ті процеси, що проходять у суспільстві. Національне самоствердження

пов'язане з мобілізацією всього свого інтелектуально-духовного потенціалу особистості для досягнення успіху в інтересах українського народу та утвердження цінності української нації. Розвиток особистості базується на фундаментальній цілісності – праві реалізації особистістю своїх сутнісних сил у прямій пропорційній залежності від розвитку всього людського життєвого потенціалу країни.

На формування цінностей молоді також впливає глобалізаційний процес. Інтернет, соціальні мережі заповнюють значну частину вільного часу молодих людей і виступають як важливий інструмент у формуванні їх культурних та духовних цінностей. Культ моди та речей виходить на перший план, основні моральні засади такі як честь, гідність, добро стали чинниками народної моралі. Молоді люди інколи соромляться виявляти своє милосердя та доброту. Але кожна людина повинна усвідомлювати важливість моральних цінностей [3].

Останнім часом ми переживаємо доленосні події – Революція Гідності, жертвний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни. Вони чітко засвідчили життєву необхідність щодо активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді, що є питанням національної безпеки.

Аналізуючи процеси, які відбуваються у житті сьогочасного українського суспільства, ми відмічаємо, що в умовах економічної кризи певна частина сучасної молоді байдуже ставиться до ідеї незалежності України. Але є і справжні, скромні, самовіддані, працьовиті патріоти, які дійсно працюють на благо Вітчизни. Дехто з них розмовляє російською, дехто живе в інших країнах світу, але ці люди роблять свій внесок у розбудову держави. То ж наскільки сучасна молодь патріотична і чи впливають суспільно-політичні процеси у державі на почуття патріотизму? Здавалося б, просте питання, але воно дійсно змушує замислитись. Що кожен з нас робить для того, щоб покращити рівень життя в нашій країні? Просто сказати «я патріот» не достатньо. Ми вважаємо, що цим гордим званням можна назвати тільки ту людину, яка вчинками доводить свою позицію. Наприклад молодь, яка вийшла на майдан, щоб відстояти свої права і довести всьому світу, що ми дійсно незалежна і вільна країна.

Журналістка Юлія Курпіль, у своїй статті «Революція гідності змінила країну і кожного з нас», розповідає: «Основною рушійною силою на Майдані була молодь і студентство. Вони групами йшли не на пари, а на Майдан. 18-20 –річні студенти, за кілька місяців подорослішали на кілька років. Революція гідності, без сумніву, змінили країну і людей. Ми всі навчилися брати на себе відповідальність, навчилися бути небайдужими, неогоїстичними. Кожен у ті буремні зимові дні намагався бути хоч чимось корисний. Кожен хотів допомагати: одні завзято взяли за волонтерство, хтось цілими днями та ночами на столичному чи на місцевому майдані готували канапки та гарячий чай, інші допомагали матеріально. Головне, – майже не було байдужих. Молодь гостро відчула, що це шанс змінити Україну, а відтак і своє майбутнє. Шанс вибороти право жити у гідній, справедливій країні. Мета Революції Гідності – примусити владу працювати заради своїх громадян, заради їхнього кращого майбутнього. Студентство, яке було мотором протестних акцій, змусило змінюватися усе суспільство. Саме молодь розбудила країну, саме вона стала каталізатором Майдану. І саме на ній лежить найбільша відповідальність за майбутнє країни. Шанс на зміни нам дістався дорогою ціною, ціною людських жертв, ціною втрати частини території. Ми вигнали прогнилу корумповану владу, але пустили на свою землю війну. Звичайно, не з нашої вини нині творяться ті жахіття на Донбасі, але саме нам з цим жити і боротися за нашу свободу. А ще дуже уважно спостерігати і контролювати тих, хто прийшов до влади внаслідок Революції Гідності. Зараз конче потрібно зламати хребет цій зашкарублій, вкрай корумпованій системі. І тут кожен повинен почати з себе. Якщо хочемо європейського благополуччя, європейського рівня життя, то маємо жити і працювати як європейці: віддавати державі більше, ніж брати та вимагати з неї. І щодня пам'ятати про тих, хто віддав своє життя за кращу Україну – за таку Україну, про яку усі ми мріємо».

На мою думку молодь сама визначила для себе основні життєві орієнтири, змінивши свою свідомість та сприйняття світу. Вона сформувала для себе цінності, незважаючи на власні потреби, і врахувавши набагато більшу мету, яка несе у собі незалежність, патріотизм та свободу.

Події котрі проходили в нашій країні під кінець 2013 і на початку 2014 років, мають доленосне значення для України та українців. Це справді, як сказано у назві фільму про Євромайдан, була «Зима, що нас змінила» [3].

Євромайдан, в першу чергу, показав бажання до волі та незламність української нації. Важко сказати, що ще у якихось країнах світу громадяни в наш час могли вийти на такі масштабні протести, або ризикнути усім заради ідеї, заради нового майбутнього

українського народу. Майдан був втіленням національної ідеї української суспільства, він був прагненням до нового, європейського майбутнього. У російській пропаганді не існує такого поняття як український народ, а є лише, так звані, «малороси». З цього випливає, що України і її національної ідеї немає, що всі ці події, є результатом чужоземних планів, придуманих та реалізованих якимись спеціальними закордонними службами. Керівники Росії розуміють, що є великий ризик того, що Революція Гідності перекинеться і на їхню підгниваючу, тиранічну систему. Тому вони намагаються будь-якою ціною викривити події, які сталися з українцями [4].

Наступна проблема на яку хотілося б звернути увагу – нестабільність в державі і як наслідок «відплив мізків». Таке явище, зазвичай, визначається як еміграція висококваліфікованих кадрів з однієї країни в іншу, дуже часто з менш розвиненої до високорозвиненої країни. «Відплив мізків» може «вивести» людський капітал з країни, перешкоджати її розвитку в майбутньому, знизити податкові надходження та анулювати соціальні інвестиції в освіту.

Чи можна сказати, що ці люди зраджують своїй країні і не є її патріотами? Думаю, що на це питання немає однозначної відповіді. З одного боку, наші фахівці, їдучи працювати за кордон, зменшують робочий потенціал України, посилюючи при цьому економіку інших країн. Крім того, це негативно позначається на демографії країни. Основна ж маса емігрантів створюють за кордоном сім'ї, поліпшуючи при цьому демографічну ситуацію в іноземній країні. Висококваліфіковані спеціалісти, що родом з України, приносять славу та визнання тим країнам, де проживають, а не своїй батьківщині [6].

А з іншого боку, чи можна звинувачувати людей у тому, що наша держава не може надати можливість повністю реалізуватись у певних сферах?

Молодь зізнається, що не бачить свого майбутнього в Україні. Вона не задоволена розміром зарплати та рівнем розвитку економіки, стурбовані нестабільною політичною ситуацією і вважають неможливим залишатися в країні, в якій не виконуються закони і процвітає корупція.

Для вчених і висококваліфікованих фахівців досить значущим є незадоволеність можливостями реалізації свого творчого і наукового потенціалу через наступні причини:

- недостатнє фінансування науки, матеріально-технічного забезпечення дослідницького процесу, повільне впровадження результатів наукових досліджень у виробництво, низька матеріальна і моральна оцінка праці вчених;

- низький рівень науково-інформаційного забезпечення теоретичних досліджень і розробок, відсутність сучасного наукового обладнання;

- незахищеність прав власності на продукти інтелектуальної праці;

- матеріальні, інформаційні та інші обмеження можливостей спілкування із зарубіжними колегами;

- недостатнє надання можливостей для професійного росту [2].

Отже, доки держава не створить відповідних умов для молодих спеціалістів, науковців, доти проблему «відпливу мізків» вирішувати буде складно.

Демократизація суспільного життя, докорінне реформування освіти, гуманізація, утвердження національної системи навчання і виховання є важливими умовами формування глибокого патріотизму, громадськості, національної свідомості особистості. Для успішного будівництва демократичної, правової й цивілізованої Української держави необхідно, щоб підрастаючі покоління мали високу національну свідомість.

Ми переконані, що процес національно-патріотичного виховання молоді повинен бути довготривалим і безперервним, починаючи з дошкільних навчальних закладів і закінчуючи вузами.

Підсумовуючи все вище сказане можна зробити такі висновки:

1. Формування ціннісних орієнтацій молоді в сучасному українському суспільстві проявляється в одночасному впливі на особистість молодої людини різних факторів, які часто суперечать один одному.

2. Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань.

3. Патріотичне виховання повинно бути спрямованим на виховання молодої людини як свідомого громадянина, державотворця, носія християнських чеснот, охоронця і популяризатора української національної культури.

4. Для українців Революція Гідності – це потік величезної енергії від наново підтвердженої ідентичності. Під час революції в українському суспільстві стало широко популярні цінності патріотизму, але виникає питання на який період вони зберуться.

Література

1. Патріотизм у розумінні сучасної молоді. [Електронний ресурс]// «Патріотизм у розумінні сучасної молоді» [веб-сайт]– Вінниця, ВНТУ 2009 – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=475409>

2. Глазьев С. , Малков. «Утечка мозгов» и общественное сознание / Глазьев С. , Малков В. // Российский экономический журнал. – 1992. – №1.

3. Гнасевич, Н. Ціннісні орієнтації української молоді в контексті глобалізаційних процесів сучасності / Надія Гнасевич, Ольга Артемчук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : зб. наук. праць студ. та викл. каф. філософії та політології ТНЕУ / відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – С. 36-39.

4. Грабовська І. Революція гідності у контексті цивілізаційних прагнень України /І.Грабовська. [електронний ресурс]– Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobici/revolyuciya-gidnosti-i-konteksti-civilizaciynih-pragnen-ukrayini>.

5. Ушкалов И. Г. Утечка умов: причины, масштабы, последствия / Ушкалов И. Г., Малаха И. А. – М.: Эдиториал, 1999. – 173 с.

6. Франко І. Українці // І. Франко. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1984. – Т. 41.

7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.